

David Denis Aldridge, *Admiral Sir John Norris and the British Naval Expeditions to the Baltic Sea 1715–1727*, Forum Navales skriftserie 37 (Lund: Nordic Academic Press, 2009). 381 s.

Den marina sidan av det stora nordiska kriget 1700–1721 har traditionellt sett behandlats styvmoderligt av svenska historiker. Medan det regelbundet utkommer nya arbeten om kriget till lands, enskilda fältslag och högre officerare eller ämbetsmän råder det näst intill total stiltje på det sjöhistoriska området. Den stora *Svenska flottans historia* (1942–1949) är snart 70 år gammal och de nu närmast antika biografierna över ledande svenska sjömilitärer kan räknas på den ena handens fingrar. När Sjöhistoriska samfundet nu presenterar ett vetenskapligt bidrag inom området är det därför symptomatiskt att det rör sig om en brittisk doktorsavhandling från 1971.

Boken behandlar amiralen John Norris (1670/71–1749) och hans roll som ledare för de brittiska sjöexpeditionerna till Östersjön under det stora nordiska krigets slutskede. Dessa var av växlande karaktär. Inledningsvis spelade kommersiella överväganden en stor roll, men den nytillträdde Georg I gjorde också sitt bästa för att utnyttja den brittiska flottan för hannoveranska intressen. Detta ledde till den egendomliga situationen att fartyg från det formellt neutrala Storbritannien mer eller mindre öppet understödde mot Sverige riktade operationer och 1717 rentav råkade i häftig strid med en svensk fregatt. Från 1719 kom den förändrade politiska situationen att leda till en total omkastning i förhållandet och amiral Norris fick därefter i stället i uppgift att samverka med svenskarna. På ledande håll i Sverige hade många stora förhoppningar på att samverkan med britterna skulle vara ett första

steg i bildandet av en stor anti-rysk koalition, vilken snart skulle tvinga tsar Peter att kraftigt dämpa sina fordringar på massiva svenska landavträdelser. Hur energiskt Norris genomförde sitt uppdrag har varit omdiskuterat och vissa äldre forskare har rentav antytt att amiralen tog ryska mutor. Klart är i alla fall att det slutliga utfallet av det svensk-brittiska samarbetet inte motsvarade de storslagna svenska förhoppningarna.

Ämnet är ingalunda nytt, redan den brittiske historikern James Frederick Chance publicerade för mer än hundra år sedan en rad artiklar och en bok om förhållandet mellan Storbritannien och Sverige under Georg I:s regeringstid. Den stora skillnaden mellan Aldridge och hans föregångare är bredden i källmaterialet. Medan Chance nästan undantagslöst byggde sin skildring på brittiska källor har Aldridge utfört arkivforskningar i flera länder och kan på det sättet presentera en betydligt mer allsidig bild. Att den norskfödda historikern Ragnhild Hatton, en av sin tids främsta kännare av det tidiga 1700-talet europeiska storpolitik, kom att bli hans handledare betydde säkert också mycket i detta sammanhang. I ett långt, av stor beundran och tacksamhet präglat förord framgår tydligt att Hatton var en krävande lärare som inte lät sig nöja med forskningsmässiga halvmesyrier.

Aldridges arbete ställer mycket stora krav på läsaren. Den som inte känner till namn som till exempel Orford, Stanhope, Bothmer, Bernstorff och Mediger kommer att få det synnerligen besvärligt. Det skulle ha underlättat högst betydligt om boken försetts med ett kommenterat personregister. Det hade också varit önskvärt att titeln tydligare återspeglade bokens innehåll. I realiteten avslutas nämligen skildringen med amiral Norris hemfärd senhösten

1719 och expeditionen 1717 berörs nästan inte alls eftersom den leddes av George Byng.

Dessa smärre anmärkningar förtar dock inte det positiva helhetsintrycket. Aldridge har gett ett värdefullt bidrag till forskningen om det stora nordiska krigets marina sida. Särskilt glädjande är att studien bygger såväl på omfattande arkivforskningar i Storbritannien, Sverige, Danmark och Österrike som på en omfattande litteratur. Naturligtvis är det en smula beklagligt att författaren inte har använt ryskt material i någon nämnvärd omfattning, men det är begripligt om han ställde inför en väldig uppgift ryggade för att ge sig i kast med ännu ett främmande språk. En av bokens absoluta styrkor ligger i den kommenterade käll- och litteraturförteckningen och i författarens presentation (s. 23–29) av viktiga arbeten utgivna efter färdigställandet av avhandlingen 1971. Även den som saknar omfattande kunskaper om det stora nordiska krigets marina sida kan här få många tips och uppslag.

Sjöhistoriska samfundet är värt mycket beröm för att ha rott det säkerligen besvärliga projektet i land. Det kan inte ha varit en enkel uppgift att med varsam hand redigera en nästan fyrtioårig otryckt avhandling. Det är att beklaga att vare sig Aldridge eller initiativtagaren Jan Glete fick se slutresultatet.

Förhoppningsvis kan erfarenheterna utnyttjas för någon form av uppföljare, gärna med fokus på den ryska flottan och tsar Peters dispositioner åren 1719–1721. Detta område är, trots allt det som i Sverige har skrivits om härjningarna på östkusten och den legendomspunna striden vid Stäket, fortfarande något av ett forskningsmässigt Terra incognita. Vår för inte ett gemensamt svenskt-ryskt projekt? I dessa år av ständiga 300-årsjubileer borde det inte vara svårt att finna intresserade samarbetspartners borta i öster.

Bengt Nilsson

Håkon With Andersen, Brita Brenna, Magne Njåstad & Astrid Wale, *Aemula Lauri: The Royal Norwegian Society of Science and Letters, 1760–2010* (Sagamore Beach, MA: Science History Publications, 2009). 400 s.

Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab ble stiftet i Trondheim i 1760 av biskop Johan Ernst Gunnerus, rektor Gerhard Schøning og historiker Peter Frederik Suhm. Dette var Norges første, og i femti år eneste, vitenskapelige institusjon. I anledning 250-årsjubileet i 2010 har selskapet utgitt et gedigent verk om sin egen historie, *Aemula Lauri: The Royal Norwegian Society of Science and Letters, 1760–2010*. Verket har en tiltalende layout, det er på 400 tettskrevne sider, har 867 fotnoter og holder en upåklagelig vitenskapelig standard. Det supplerer og viderefører professor Hans Midbøes tobindsverk til 200-årsjubileet, *Det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs historie 1760–1960*. Men siden den er skrevet på engelsk, henvender *Aemula Lauri* seg også til det internasjonale fagmiljøet.

Boken er anlagt som et *team-work*, hvor fire erfarne historikere tar for seg hver sin bolk av selskapets historie. Den fortøner seg som en lang serie av metamorfoser og overlevelsestrategier. Brita Brenna behandler etableringen av selskapet i 1760, dets fruktbare pionertid og dets vanskeligere situasjon i århundrets siste kvartal. Magne Njåstad skriver om selskapets utvikling i årene fra 1805 til 1870 i lys av de betydelige politiske og institusjonelle endringer som fant sted i Norge, først og fremst i forbindelse med universitetets opprettelse i Christiania i 1811. Håkon With Andersen skildrer selskapets utvikling fra 1870 til 1960. Omkring 1870 får selskapet sterkere preg av å være en forskningsbasert museums- og samlingsinstitusjon. Denne blir utfordret i 1911, da Norges Tekniske Høyskole legges til Trondheim. I 1926 delte selskapet seg i to: museum og bibliotek på den ene siden, og vitenskaps-selskap på den andre. I hovedsak ble denne strukturen fastholdt gjennom hele århundret.